

ЛІТЕРАТУРА

1. Фурман А. В. Генеза толерантності та перспективи українотворення (комплексний проект) / А. В. Фурман // Психологія і суспільство. – 2013, № 1. – С. 6–20.

2. Шаюк О. Я. Когнітивний компонент толерантності особистості / О. Я. Шаюк // Зб. наук. пр. НАДПСУ, № 55. Серія: Педагогічні та психологічні науки / гол. ред. Романишина Л. М. – Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2010. – С. 227–230

3. Шаюк О. Я. Особливості психологічної структури толерантності майбутніх економістів / О. Я. Шаюк // Пси-

хологія і суспільство. – 2011, № 3. – С. 28–65.

4. Шаюк О. Я. Психологічні особливості формування професійної толерантності у майбутніх економістів: дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / Ольга Ярославівна Шаюк. – Хмельницький, 2012. – 215 с.

5. Эриксон Э. Г. Детство и общество / Эрик Г. Эриксон ; [пер. с англ., науч. ред., примеч. А. А. Алексеева. – [изд. 2-е перераб. и дополн.] – СПб. : Речь, 2002. – 416 с.

О. Я. Шаюк

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ КОГНИТИВНОГО КОМПОНЕНТА ТОЛЕРАНТНОСТИ У БУДУЩИХ ЭКОНОМИСТОВ

В статье отслеживается эффективность формировавшего влияния экспериментальных условий на покомпонентное становление профессиональной толерантности как интегральной черты будущих экономистов, а также подтверждается результативность последней во время практической реализации. Доказано, что отмеченные формирующие психологические влияния способствуют позитивным изменениям и качественному обогащению понимания сущности толерантности студентами-экономистами, и в следствии оптимизируют формирование её когнитивного компонента.

Ключевые слова: личность, толерантность, интолерантность, терпимость, полнота понимания, сущность, функции, структура, виды, личностное пространство, когнитивный компонент.

O. Ya. Shayuk

FORMATION PECULIARITIES OF FUTURE ECONOMISTS' COGNITIVE TOLERANCE COMPONENT

The article reveals efficiency of the formation influence of experimental conditions on component development of professional tolerance as an integral part of future economists' personality trait. It is proved that the suggested system is efficient in the educational surrounding. It is also shown that these forming psychological effects contribute to positive changes and enrich understanding essence of tolerance by economist's students and thus optimize the formation of their cognitive tolerance component.

It is also determined that there is certain sensitivity in mastering reference tolerance features at youth age and at the early stages of youth maturing. Such kind of inner sensitivity to tolerant and forming influences if associated with achieving integrity of personal space of the mentioned personalities. It means that tolerance as an integral personal trait correlates with self-tolerance, self-faithfulness, sense of closeness and unity with relatives and friends.

Keywords: personality, tolerance, intolerance, tolerance, completeness understand, essence, function, structure, types, personal space, the cognitive component.

Подано до редакції 18.05.2013

УДК 159.923:378.125:001.8

Н. Ф. Шевченко

ДЕТЕРМІНАНТИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСОБИСТІСНОГО СМISЛУ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття присвячена проблемі трансформації особистісного смислу професійної діяльності у фахівців з різними стратегіями поведінки. Особистісний смисл розглядається як одна зі структур смислової сфери як стрижнева основа професійної діяльності та важливий чинник її успішності. На основі емпіричних даних, отриманих під час дослідження, виявлені та проаналізовані сполучення особистісних властивостей, які породжують суперечності між смисловими структурами та є детермінантами трансформаційних змін у смисловій сфері фахівців.

Ключові слова: смисл, особистісний смисл, смислова сфера особистості, фахівці, професійна діяльність, смислові структури, детермінанти трансформації.

У період глобальних перетворень нашого суспільства в політичній, економічній, соціальній та інших сферах важливим напрямком є визначення умов організації професійної праці та професійного становлен-

ня. Зміни, які торкнулися професійної сфери на сучасному етапі, відрізняються високою динамічністю, пов'язаною з ускладненням змісту професійної діяльності, розпадом звичної системи цінностей, зміною

стереотипів побудови професійної кар'єри та професійного розвитку і, у зв'язку з цим, – із втратою засад багатьох професійних ментальностей. Недооцінка психологічних механізмів та чинників, що забезпечують ці умови, веде до нехтування психологічною складовою формування особистості, і, як наслідок, – до збіднення ресурсу професійних кадрів.

Одним з ключових механізмів процесу професійного становлення фахівця вважається те, що його діяльність суттєвим чином наповнена особистісним змістом. Рівень сформованості особистісного смислу, який постає регулятором діяльності, виступає безпосередньою внутрішньою спонукальною силою та детермінантою активності суб'єкта.

Протягом довгого часу феномен смислу був і залишається у центрі уваги багатьох поколінь вчених: в працях представників вітчизняної філософії та духовної психології як її складової (М. М. Бахтін, М. О. Бердяєв, В. В. Налімов), у працях найвідоміших представників західної психології (А. Адлер, В. Франкл, К. Роджерс, Р. Мей та ін.), у фундаментальних працях вітчизняних психологів (Л. С. Виготський, С. Л. Рубінштейн, О. М. Леонтьєв, О. Г. Асмолов, Б. С. Братусь, О. Є. Насиновська, Б. В. Зейгарнік, В. В. Столін, Ф. Ю. Василюк, Д. О. Леонтьєв та ін.).

Разом із тим, можна констатувати недостатність досліджень, спрямованих на вивчення змісту й динаміки особистісного смислу професійної діяльності та її проявів в ході професійного становлення. Аналіз чинників, які обумовлюють трансформації особистісного смислу професійної діяльності, надасть можливість наблизитись до усвідомлення психологічних механізмів переструктурування смислової сфери фахівців з метою її корекції у напрямку розвитку спрямованості на реалізацію професійної діяльності.

Метою статті є висвітлення результатів дослідження психологічних детермінант трансформації особистісного смислу професійної діяльності у фахівців з різними стратегіями поведінки.

Вихідною передумовою нашого дослідження є те, що людина як носій власної смислової сфери є істотою соціальною, а структура соціуму є ієрархічною. Природною потребою людини є, з одного боку, бажання реалізувати себе, а з іншого – піднятися на вищий щабель ієрархії, бо саме ієрархія забезпечує, по-перше, матеріальний статок, а по-друге, положення у суспільстві. Оцінюючи свої сили, здібності та сфери їх можливого застосування, людина намагається обрати шлях, який дозволить їй задовольнити ці дві потреби. Одним з таких шляхів є професійна діяльність, але обрання тієї чи іншої діяльності обумовлюється тим, чи є смисл займатися нею. Тобто, особистісний смисл є тим внутрішнім фактором, який «оцінює» перспективність поєднання цих багатьох в чому суперечливих потреб.

Однак, в якості однієї з основних рис смислу науковці називають його нестійкість, схильність до трансформацій в залежності від потреб його носія, тобто

особистості. В нашому розумінні трансформація особистісного смислу у широкому значенні відповідає поняттю «смислотворення» і являє собою процес розширення смислової сфери за рахунок включення в неї нових об'єктів і усвідомлення їх значущості для задоволення потреб.

Породження нового особистісного смислу пов'язане зі співставленням об'єктивної реальності з картиною, яка існує у людини, створеною в результаті навчання, виховання, попереднього досвіду, установок тощо. Іншими словами, внутрішня логіка трансформації особистісного смислу передбачає залежність його динаміки від індивідуального досвіду налагодження особистісних зв'язків з оточуючою дійсністю, якісно своєрідного осмислення внутрішнього та зовнішнього світу. Ця внутрішня логіка осмислення являє собою засади уявлень про цілісну картину світу завдяки різному сполученню індивідуальних особистісних особливостей як джерел смислотворення, у результаті чого і виникають різні стратегії власної поведінки. Смисл втілює суб'єктивне, особистісне ставлення людини до світу, з одного боку, пов'язане з унікальністю її світосприйняття, з іншого – те, що вміщує у собі множини соціальних зв'язків суб'єкта. Смислові зв'язки інтегрують у єдине ціле об'єкти життєвого світу особистості, обумовлюють її дії та вчинки [3, с. 132].

Але інтеграція в єдине ціле об'єктів життєвого світу особистості, окрім конструктивного, несе в собі елемент деструкції. Мається на увазі, що кожен елемент, об'єкт або явище інтегруються смисловою сферою як такі, що до цього були включеними в систему певних взаємовідносин, тобто як носії певного смислу, який хоча і не заважає інтеграції, але суперечить попереднім смислам. В контексті філософського принципу розвитку саме ці суперечності слугують детермінантами розвитку смислової сфери, результатом якого, в свою чергу, є трансформація особистісного смислу. Виходячи з цього, в основу нашого дослідження було покладено припущення про те, що *психологічними детермінантами трансформації особистісного смислу професійної діяльності є суперечності в межах смислових структур одного рівня або між смисловими структурами різних рівнів смислової сфери суб'єкта професійної діяльності.*

Як вже зазначалося, у смислотворенні провідну роль відіграють особистісні фактори, відповідно, ці суперечності породжуються низкою певних особистісних властивостей, які опосередковано впливають на вибір стратегії поведінки фахівця.

Ситуація, в якій опиняються фахівці вже на початку своєї трудової діяльності, є для них проблемною, бо ставить кожного перед обранням одного з трьох можливих шляхів: здійснювати власну професійну діяльність в тому обсязі і на тому рівні, як це і уявлялось під час навчання (змістовний шлях зростання у професії), або відмовитись від своєї мрії і лише «імітувати» професійну діяльність, находячи цьому розумне виправдання (формальний шлях), чи взагалі, не витримавши тиску обставин, змінити професію на більш прийнятну з різних точок зору. Отже, можна припустити, що, занурившись у

професію, людина починає розуміти, що існує змістовний шлях просунення у професії та формальний (іншими словами, кар'єризм).

Змістовний шлях керується непохитними цінностями, які виступають як властивості предмета або явища і притаманні їм не в силу внутрішньої структури об'єкта як самого по собі, а в силу їх залучення у сферу суспільного буття. По відношенню до людини вони слугують об'єктами її інтересів, а по відношенню до її свідомості виконують роль повсякденних орієнтирів у предметній і соціальній дійсності. В якості таких цінностей виступають явища суспільної свідомості, що виражають інтереси в ідеальній формі (ідеали і моральні нормативи, принципи). Ці форми свідомості виносять оцінку цим явищам, схвалюють або засуджують їх, вимагають їх здійснення або відсторонення. Будучи вищим рівнем смислової сфери, вони здійснюють регулюючий вплив на поведінку суб'єкта і слугують джерелом смислотворення (породження нових смислів). Але для певної частини людства формальний шлях є більш вигідним, оскільки уявляється таким, що більш сприяє здійсненню кар'єри.

Для дослідження в якості респондентів були відібрані лише ті особи, які свідомо та самостійно обрали професію (мали інтерес до її змісту і пов'язували з нею майбутнє існування). Сукупність досліджуваних склала 255 осіб. Враховуючи різні стратегії поведінки в межах професійної діяльності, досліджувані були розподілені на три групи:

1. Група фахівців, які залишитися у своїй професії, мотивовані на подальше оволодіння нею в повному обсязі, тобто обрали змістовний шлях професійної самореалізації (поглиблення власних знань, підвищення рівня майстерності у професії).

2. Група фахівців, які залишилися у професії, але обрали формальний шлях професійної самореалізації (а саме нехтування шляхом пізнання заради дій, що сприяють кар'єрному росту).

3. Група фахівців, які змінили професію (не знайшли шляхів самореалізації в своїй професії).

Підставою для такого розподілу стали розроблені нами критерії, сформульовані на основі ранжування цінностей за тестом М. Рокіча.

До групи №1 були віднесені респонденти, у яких провідне місце (1-6 місце у ієрархії цінностей) займають цінності професійної самореалізації: активне діяльне життя, цікава робота, можливість творчої діяльності, повне використання своїх можливостей та здібностей, розвиток та пізнання – 18 осіб.

До групи №2 були віднесені респонденти, у яких ці ж самі цінності займають, в основному, останні місця в ієрархії (13-18 місце), поступаючись місцем цінностям, що не відносяться до професійної самореалізації (здоров'я, щасливе сімейне життя, любов, наявність вірних друзів тощо) – 150 осіб.

Критерієм для відбору до групи №3 був факт зміни професії – 87 осіб.

Результати спостереження, а також бесіди з представниками трьох виявлених груп дозволили нам окрес-

лити коло проблем, детермінуючих їх поведінку і відповідно до цього підібрати психодіагностичні методики, які дозволяють оформити та підтвердити або спростувати результати наших спостережень. Для діагностики психологічних особливостей, які породжують суперечності в межах смислової сфери фахівців, було використано наступні методики: «Методика вивчення професійної мотивації» І. Г. Кокуріної; методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокіча; «Тест смисложиттєвих орієнтацій» Д.О. Леонтєва; «Методика дослідження самоствалення» С. Р. Пантелєєва; методика «Рівень суб'єктивного контролю» Дж. Роттера; методика «Рівень співвідношення «цінності» і «доступності» у різних життєвих сферах» О. Б. Фанталової; «Методика на визначення рівня рефлексії» А.В.Карпова.

Отримані результати ми подали у вигляді таблиці.

На підставі співставлення отриманих даних був проведений психологічний аналіз детермінант трансформації особистісного смислу представників кожної з груп фахівців.

Група I. Наявність провідних цінностей професійного самовизначення (розвиток, пізнання, цікава робота, продуктивне життя) вказує на те, що представниками цієї групи обраний змістовний шлях реалізації професійної діяльності. Такі цінності породжують перетворювальний мотив, а також мотив досягнення та витісняють прагматичний мотив і мотив конкуренції. Якщо в плані підтримки змістовного інтересу до професійної діяльності ця розстановка мотивів уявляється задовільною, то в плані кар'єрного росту ігнорування мотивації конкуренції та прагматичної мотивації залишає суб'єкта незахищеним у порівнянні з колегами, зацікавленими у службовому зростанні.

Це сполучається з вираженою орієнтацією на результат діяльності та високими показниками за шкалою «самоуправління», а також високим рівнем осмисленості життя. Тобто націленість на результат діяльності продовжує утримувати представників даної групи у професії, самоуправління вказує на наявність керівного впливу, а високий рівень осмисленості життя говорить про свідоме ставлення до цінностей. Разом із тим, наявність внутрішніх конфліктів у таких життєвих сферах, як «любов», «матеріальне забезпечення життя» та «впевненість у собі», з одного боку, підтверджують низький рівень прагматизму та конкуренції, недостатнє матеріальне забезпечення, а також відсутність впевненості у собі, з іншого боку, слугують постійним джерелом актуалізації мотиву, і, відповідно, джерелом розвитку в межах професії.

Високі показники за шкалою «самоцінність» можуть вступати у суперечність з нереалізованим прагматичним мотивом та мотивом досягнення в силу того, що самооцінка та оцінка фахівця керівництвом та суспільством істотним чином різняться між собою. Усвідомлення того, що прагматичний мотив знаходиться на останньому місці ієрархії, не заважає йому вступати у суперечність із перетворювальним мотивом, оскільки прагматичний мотив є присутнім, хоча і пригніченим.

Фундаментальною суперечністю ми вважаємо мі-

жрівневу суперечність між цінністю «пізнання» та «розвиток» та прагматичним мотивом. Ця суперечність породжує внутрішньорівневу суперечність між перетворювальним мотивом, що обумовлюється соціокультурними цінностями та прагматичним мотивом, який зумовлено природними потребами.

В якості висновку можна сказати, що поглиблення змісту професійної діяльності порівняно з уявленням про неї в процесі навчання у вищому навчальному закладі вплинуло на змінення її форми. Тобто збагачення змісту смислової сфери шляхом притоку нової інформації у ході професійної діяльності відбилося на змінненні її форми, що знайшло вираження у змінненні домінування певних її структурних елементів за рахунок усвідомлення наявності суперечностей між ними та їх ефективного розв'язання.

Сам факт того, що фахівець залишається у професії та бажає реалізуватися в ній, свідчить про те, що суперечності розв'язуються продуктивно, тобто має місце високий рівень смислової регуляції, а значить функціонування смислової сфери.

Група II. Стійке сполучення таких ціннісних орієнтацій, як суспільне визнання, впевненість у собі та матеріально забезпечене життя свідчать про вибір представниками цієї групи формального шляху реалізації професійної діяльності. Вибір цієї стратегії опосередковано підтверджується тим, що на останніх місцях знаходяться такі ціннісні орієнтації, як цікава робота, пізнання та розвиток. Однак, не дивлячись на збіг домінуючих орієнтацій, нескладно помітити суперечність між орієнтацією на суспільне визнання та на впевненість у собі, оскільки впевненість у собі знаходиться в залежності від суспільного визнання, а безсумнівним наслідком останнього є міжособистісні суперечності між суб'єктом та колективом.

Сполучення прагматичного мотиву з мотивами досягнення та кооперації свідчать про спрямованість діяльності на набуття суспільного статусу. Слабке вираження мотиву перетворення підтверджує вибір представниками цієї групи найбільш ефективного кар'єрного шляху.

Звертає на себе увагу суперечність між діадою мотивів «прагматизм-досягнення» та «кооперація». Сутність суперечності полягає в тому, що суб'єкт усвідомлює необхідність кооперації з метою досягнення кращого результату і одночасно перешкоду у вигляді конкуренції за володіння цим результатом. Це сполучається із самоприв'язаністю (прийняттям себе таким як є), тобто небажанням розвиватися і, відповідно, явною тенденцією до самоуправління як прийняття рішень на стабільно зафіксованому рівні знань, який, на їх думку, є достатнім для успішного функціонування у професії.

Показник екстернальності локусу контролю, тобто спрямованості на зовнішні фактори, опосередковано підтверджує низький показник ціннісних орієнтацій на творчість, пізнання та розвиток. Середній рівень осмисленості життя уявляється достатнім для представників цієї групи, оскільки домінуюча стратегія поведінки в

цілому відповідає притаманним цій групі цінностям та смислотвірним мотивам. Проте, наявність достатньо високого рівня конфліктності у смисловій сфері узгоджується з високим рівнем рефлексії, а отже, усвідомленням формальності зворотного шляху.

Наявність провідних цінностей та мотивів, не пов'язаних із професійною діяльністю, свідчить про те, що на етапі зіткнення з практикою відбулася трансформація особистісного смислу в силу того, що змінилось уявлення про професійну діяльність порівняно з етапом навчання у вищому навчальному закладі.

Група III. Одним із наслідків переструктурування смислової сфери є відмова від професії у пошуках можливості реалізувати себе. Орієнтація на конкретний результат діяльності пояснює відмову представниками цієї групи від професії як неможливість його досягнення (конкретного продукту в плані власної реалізації). Наявність мотиву перетворення свідчить про те, що цим продуктом є не посада або статус, а створення чогось нового.

Збереження мотиву перетворення, не дивлячись на відхід від професії, пояснюється стійкою цінністю до пізнання та частково відсутністю високого рівня осмисленості життя (мається на увазі можливість обґрунтування можливості залишитись у професії). Однак, наявність високого рівня рефлексії при низькому рівні осмисленості життя можна пояснити високою інтернальністю (тобто обмеженістю рефлексії за широтою та розвитком її вглиб).

Смислова сфера представників цієї групи характеризується найбільш вираженими у кількісному та якісному відношенні конфліктами. Факт уходу з професії можна пояснити суперечністю між цінностями «пізнання» та «матеріально забезпечення життя», «пізнання» та «сім'я». Обрання іншої професії дає можливість реалізації цінності «пізнання» та «активне діяльне життя». Відсутність високого рівня осмисленості життя пояснює обмеженість стратегії поведінки. В результаті суперечності між смисловими структурами відбулася трансформація особистісного смислу професійної діяльності, наслідком чого стала відмова від своєї професії.

Стосовно цієї групи, смислова регуляція поведінки визначається іншим ціннісним змістом, який спрямовує поведінку на ту галузь суспільного життя, яка відповідає цим цінностям. Про це свідчить пізнавальна активність та бажання зберегти впевненість у собі та власних силах. З іншого боку, вони отримують можливість збільшення матеріальних благ (прагматичний мотив), збереження сім'ї. У результаті відмови від професії в якості деякої моральної компенсації залишається можливість збереження конкурентоздатності (мотив досягнення), свободи спілкування (комунікативний мотив), самоцінність та впевненість у собі. За рахунок нарощування сили суперечності смислова сфера втрачає можливість її урегулювання, тому, на нашу думку, суперечність, яка має місце, лише знімається, але не розв'язується.

Таблиця 1.

Зведена таблиця середніх показників вираженості особистісних особливостей у досліджуваних групах

Особистісні особливості	Група 1	Група 2	Група 3	Особистісні особливості	Група 1	Група 2	Група 3
Ціннісні орієнтації (за методикою М. Рокича)				Смислотвірні мотиви (за методикою І. Кокуріної)			
Активне діяльне життя	4,80	11,38	6,61	Перетворювальний мотив	22,93	16,54	18,32
Життєва мудрість	9,00	8,31	9,00	Комунікативний мотив	15,73	16,54	16,11
Здоров'я (фізичне та психічне)	5,53	2,59	3,50	Утилітарно-прагматичний мотив	16,33	20,90	19,04
Цікава робота	5,00	11,05	8,68	Кооперативний мотив	20,93	17,38	19,39
Краса природи та мистецтва	14,93	14,23	12,68	Конкуренційний мотив	15,53	16,79	15,32
Любов (духовна та фізична близькість з коханою людиною)	9,73	5,36	2,93	Мотив досягнення	17,40	20,15	20,43
Матеріально забезпечене життя	9,67	9,26	7,21	Орієнтація на результат діяльності	61,53	54,95	54,43
Наявність хороших та вірних друзів	13,07	7,03	8,50	Орієнтація на процес діяльності	46,53	52,21	46,39
Суспільне визнання	12,60	10,28	10,43	Наявність внутрішніх конфліктів у смисловій сфері (за методикою С.Фанталової)			
Пізнання (можливість інтелектуального розвитку)	6,60	12,15	12,00	Інтегральний показник	22,4	31,6	39,6
Продуктивне життя (повне використання своїх здібностей)	5,73	10,87	11,14	Фактори самоставлення (за методикою С.Пантелєєва)			
Розвиток (фізичне та духовне вдосконалення)	6,80	12,95	9,75	Відкритість	5,00	5,31	5,86
Розваги (відсутність обов'язків)	15,40	12,79	15,77	Самовпевненість	6,60	6,26	7,36
Свобода (незалежність у судженнях та вчинках)	8,73	4,59	9,57	Самоуправління	7,73	5,79	6,54
Щасливе сімейне життя	7,87	4,21	3,93	Відображене самоставлення	7,00	6,10	7,04
Щастя інших (людей та людства в цілому)	15,67	12,51	14,93	Самоцінність	8,33	6,72	7,54
Творчість (можливість творчої діяльності)	8,67	15,28	15,39	Самоприйняття	5,27	4,28	5,75
Впевненість у собі (внутрішня гармонія, свобода від сумнівів)	10,73	6,36	7,25	Самоприв'язаність	4,87	6,64	6,00
Смисложиттєві орієнтації (за методикою Д. Леонтьєва)				Внутрішня конфліктність			
Загальний показник осмисленості життя	117,60	87,49	103,57	Самозвинувачення			
Рівень суб'єктивного контролю (за методикою Дж. Роттера)				Рівень рефлексії (за методикою А. Карпова)			
Респонденти з інтернальним локусом контролю (%)	53,33	28,2	57,14	Інтегральний показник	5,13	5,59	6,61
Респонденти з екстернальним локусом контролю (%)	46,67	71,8	42,86				

Перспективою дослідження буде подальше вивчення суперечностей між структурами смислової сфери, а також розробка структурно-функціональної

моделі смислотворення, яка пояснить зв'язок варіантів трансформації особистісного смислу професійної діяльності з різними стратегіями поведінки фахівців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Асмолов А. Г. О предмете психологии личности / А. Г. Асмолов // Вопр. психол. – 1983, № 3. – С.118–125.
2. Соколова Е. Т. Проективные методы исследования личности / Е. Т. Соколова. – М.: Изд-во. Моск. ун-та, 1980. – 150 с.

3. Леонтьев Д. А. Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности / Д. А. Леонтьев. – М.: Смысл, 2003. – 487 с.
4. Семенова В. В. Качественные методы: введение в гуманистическую социологию / В. В. Семенова. – М.: Добросвет, 1998. – 292 с.

Н. Ф. Шевченко

ДЕТЕРМИНАНТЫ ТРАНСФОРМАЦИИ ЛИЧНОСТНОГО СМЫСЛА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Статья посвящена проблеме трансформации личностного смысла профессиональной деятельности у специалистов с разными стратегиями поведения. Личностный смысл рассматривается как одна из структур смысловой сферы, как стержневая основа профессиональной деятельности и важный фактор ее успешности. На основании эмпирических данных, полученных во время исследования, выявлены и проанализированы сочетания личностных особенностей, которые обуславливают противоречия между смысловыми структурами и являются детерминантами трансформационных изменений в смысловой сфере специалистов.

Ключевые слова: смысл, личностный смысл, смысловая сфера личности, специалисты, смысловые структуры, детерминанты трансформации.

N. F. Shevchenko

DETERMINANTS OF PERSONALITY SENSE OF PROFESSIONAL ACTIVITY TRANSFORMATION

The article deals with a problem of personality sense transformation of professional activity of specialists with different behavior strategies. The analysis of the ideas of category sense in the psychological theory of activity is presented. Personality sense is examined as one of the semantic sphere's structure, the foundation of professional activity and important factor of its success. The author shows the process of amplification of semantic sphere due to inclusion of new objects and awareness of their meaningfulness for satisfaction of necessities. In the basis of our research, the supposition that the psychological determinants of transformation of personality sense of professional activity are contradictions within the limits of semantic structures of one level or between the semantic structures of different levels of the semantic sphere of professional activity's subject was fixed.

On the basis of the empiric data, combinations of personality features that stipulate contradictions between semantic structures and determine transformation changes in the semantic sphere have been found and analyzed.

Keywords: sense, personal sense, semantic sphere of personality, specialists, semantic structures, determinants of transformation.

Подано до редакції 18.05.2013
